

MO^{*} paper 96

Neil Palmer/CIAT for Center for International Forestry Research (CIFOR) (CC BY-NC-ND 2.0)

De twijfelachtige kleuren van groen geld

door Gert Van Hecken en Kahlil Baker

MO*papers is een serie analyses die uitgegeven wordt door Wereldmediahuis vzw. Elke paper brengt fundamentele informatie over een tendens die de globaliserende wereld bepaalt. **MO***papers worden toegankelijk en diepgaand uitgewerkt.

MO*papers worden niet in gedrukte vorm verspreid. Ze zijn gratis downloadbaar op www.mo.be. Bij het verschijnen van een nieuwe paper wordt een korte aankondiging gestuurd naar iedereen die zijn of haar e-mailadres bezorgt aan mopaper@mo.be (onderwerp: alert)

Gert Van Hecken verricht postdoctoraal onderzoek met middelen van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek (FWO). Hij is verbonden aan het Instituut voor Ontwikkelingsbeleid en -beheer (IOB) van de Universiteit Antwerpen en aan de Universiteit van Centraal-Amerika in Nicaragua. Hij specialiseert zich in de relatie tussen milieu en ontwikkeling, in het bijzonder in de sociaal-politieke aspecten van marktconforme instrumenten voor milieubeheer.

Kahlil Baker is directeur van *Taking Root*, een organisatie zonder winstoogmerk die betalingen voor ecosystemendiensten gebruikt om kleine boeren in Nicaragua te steunen bij de gedeeltelijke herbebossing van hun grond, met de bedoeling om de klimaatverandering te beperken, de armoede te verlichten en ecosystemen te herstellen. De activiteiten van *Taking Root* worden gefinancierd door de verkoop van koolstofemissierechten. Kahlil Baker is ook verbonden aan de Universiteit van Brits-Columbia in Canada.

Redactieraad **MO***papers: Saartje Boutsen (Vredeseilanden), Lieve De Meyer (eindredactie), Rudy De Meyer (11.11.11), Gie Goris (MO*), Brigitte Herremans (Broederlijk Delen), Nadia Molenaers (IOB Antwerpen), Marieke Poissonnier, (Oxfam-Wereldwinkels), Arne Schollaert (Oxfam-Wereldwinkels), Liesbet Vangeel (FOS-Socsol), Emiel Vervliet.

Informatie: mopaper@mo.be of MO*paper, Vlasfabriekstraat 11, 1060 Brussel
Suggesties: emiel.vervliet@telenet.be

Wereldmediahuis is ook uitgever van het printmagazine MO*, de mondiale nieuwssite www.MO.be, en van de nieuwsbrief eMO* (tweemaal per week). Verder organiseert de vzw MO* lezingen en mondiale cafés.

Overname van de teksten is toegestaan mits toestemming van auteur en uitgever.

Deze tekst verscheen in het september nummer 205 van het tijdschrift *Enterprise Development and Micro-finance* (<http://www.developmentbookshelf.com/toc/edm/26/3>), in het kader van een speciale editie over 'groene microfinanciering'. (Vertaling: Emiel Vervliet en Guido Van Hecken).

Inleiding

» Kopen wij met 'betalingen voor ecosystemendiensten' aan het Zuiden onze verantwoordelijkheid af voor het overmatig gebruik van natuurlijke rijkdommen?

Ontbossing en veranderingen in het grondgebruik behoren tot de belangrijkste oorzaken van de CO₂-uitstoot en het verlies van biodiversiteit. Het afgelopen decennium zijn in het kader van de wereldwijde klimaatonderhandelingen nieuwe beleidsinstrumenten voorgesteld om de specifieke emissieproblemen aan te pakken. Aan de basis van die onderhandelingen ligt steeds nadrukkelijker een antropocentrische visie: de natuur wordt gezien als leverancier van een aantal voordelen (ook 'ecosysteemdiensten' genoemd) voor de menselijke samenleving, waarbij de nadruk ligt op haar rol als leverancier van bijvoorbeeld schone lucht en zuiver water en behoedster van de biodiversiteit.

Momenteel woedt een 'verhit' debat over een van de belangrijkste mechanismen, namelijk het idee van 'betalingen voor ecosystemendiensten', waarbij grondbeheerders financieel beloond worden wanneer zij hun grond op een milieuvriendelijke, maar economisch minder winstgevendende manier gebruiken (bijvoorbeeld voor herbebossing). Het basisidee bestaat erin dat er minder bomen zullen worden gekapt als grondeigenaars financieel gecompenseerd worden omdat ze de bomen op hun grond in leven houden (bijvoorbeeld voor het leveren van schone lucht door de opname van CO₂). Wanneer dergelijke mechanismen gericht zijn op arme grondeigenaars, zoals kleine boeren in ontwikkelingslanden, wordt bovendien verondersteld dat die betalingen voor ecosystemendiensten ook een belangrijke rol kunnen spelen in de armoedebestrijding. Vandaar dat betalingen voor ecosystemendiensten vaak worden

voorgesteld als een potentiële win-winoplossing, die er – eindelijk – in slaagt milieubehoud en ontwikkeling met elkaar te verzoenen.

Veel ontwikkelde en ontwikkelingslanden experimenteren momenteel met vormen van betaling voor ecosystemendiensten. Zo ook Nicaragua, een van de armste landen in Amerika, waar een aantal van die programma's lopen in een poging om een eind te maken aan de ontbossing, die intussen een van de hoogste percentages in de wereld heeft bereikt. Maar als die mechanismen worden gefinancierd door de vervuilers in de ontwikkelde landen, is dat volgens sommige critici niet meer dan een excuus voor de rijken om zelf te blijven vervuilen en de verantwoordelijkheid voor het milieu door te schuiven naar de armen.

In deze paper belichten Gert Van Hecken en Kahlil Baker, twee experts met een uitgebreide ervaring in Nicaragua, deze problematiek vanuit tegenovergestelde standpunten. De tekst is een aangepaste en vertaalde versie van een Engelstalig artikel dat oorspronkelijk verscheen als 'kruisvuurdebat' in het tijdschrift *Enterprise Development Microfinance*. De beide deskundigen kregen twee ronden om hun standpunten uiteen te zetten en te verdedigen. Hoewel het debat zeker niet gesloten is, bieden de argumenten die hier naar voren worden gebracht de lezers een inzicht in een aantal belangrijke kwesties die momenteel ter tafel liggen en die nadere aandacht verdienen. Opmerkingen van MO-lezers worden – zoals altijd – zeer gewaardeerd.

Beste Kahlil,

Wij hebben elkaar al verschillende keren ontmoet in Nicaragua, waar jij een razend interessant en goedbedoeld project coördineert waarbij kleine, arme boeren betaald worden voor de herbebossing van delen van hun gedegradeerde grond. Die betalingen worden vaak 'betalingen voor ecosysteemdiensten' (*payments for ecosystem services*) genoemd en staan bekend als 'PES-projecten'. Het geld voor die betalingen komt vaak uit de verkoop van koolstofkredieten of compenserende betalingen op de internationale vrijwillige koolstofmarkt.

Aan de basis van dit en gelijkaardige projecten ligt de veronderstelling dat boeren nauwelijks privévoordeel halen uit het ecologisch duurzaam gebruik van hun grond. Volgens die

redenering zouden voorwaardelijke betalingen voor de levering van globale ecosysteemdiensten (zoals het opslaan van koolstof in bossen of de bescherming van de biodiversiteit) leiden tot een win-winsituatie, zowel op het gebied van armoedebestrijding als voor de verbetering van het milieu. Het is een buitengewoon aantrekkelijk en populair idee dat de kern vormt van een hele reeks lopende internationale initiatieven zoals REDD+ (*Reducing Emissions from Deforestation and Forest Degradation* – vermindering van de uitstoot als gevolg van ontbossing en aantasting van de bossen), waarbij de internationale gemeenschap ontwikkelingslanden betaalt in ruil voor het behoud en goed beheer van hun bossen.

ONTWIKKELINGSLANDEN BETALEN VOOR ECOSYSTEEDIENSTEN ROEPT ETHISCHE EN POLITIEKE VRAGEN OP

De creatie van nieuwe financieringsinstrumenten die geënt zijn op privébelangen, zoals het scheppen van koolstofmarkten en 'groene microfinanciering', wordt toegejuicht als een beloftevolle manier om te komen tot 'groene groei' en een meer efficiënte verdeling van de schaarse middelen voor milieubescherming. Ik ben echter van mening dat een al te enthousiast gebruik van die betalingen voor ecosysteemdiensten om complexe sociaalecologische problemen op te lossen, ertoe leidt dat een aantal dikwijls verwaarloosde ethische en politieke vragen (al dan niet doelbewust) uit het oog verloren wordt.

Ik wil met name het oogpunt van de wereldwijde ecologische rechtvaardigheid belichten. De internationale verhandeling van ecosysteemdiensten wordt vaak verdedigd met een argument dat berust op de lage 'opportuniteitskosten', dat wil zeggen dat de kosten voor bijvoorbeeld een beperking van de koolstofemissies in een hoogontwikkeld land veel hoger zouden zijn dan een gelijkaardige reductie in een ontwikkelingsland. Dit lijkt een puur technische kwestie: milieubescherming is

goedkoper in ontwikkelingslanden en wordt dus vanuit een wereldwijd perspectief goedkoper en efficiënter.

Maar die logica betekent ook dat ontwikkelingslanden worden betaald om te verzaken aan hun ontwikkeling, waarbij de lokale bevolking financieel gecompenseerd wordt op basis van haar huidige armoedegraad. Bij een van mijn veldbezoeken aan een internationaal project in Nicaragua sprak ik met een boer die net zijn eerste 'koolstofbetaling' had ontvangen. Hij zei dat hij heel dankbaar was voor het geld, maar het moreel toch verwarrend vond om betaald te worden voor het schoonmaken van lucht die vervuild was door het land waaraan hij nu die betaling te danken had. "Waarom betalen ze ons?" vroeg hij me, en hij concludeerde zelf: "... misschien omdat ze weten dat we arm zijn, en dus bereid om gelijk welke deal te aanvaarden".

Deze ethische vragen worden ook opgeworpen in internationale fora als het Raamverdrag van de Verenigde Naties inzake Klimaatverandering (*UNFCCC – Framework Convention on Climate Change*), waar het betalen voor ecosysteemdiensten en de

onderliggende marktretoriek op aanzienlijke politieke weerstand stuiten. Basisorganisaties als Via Campesina en bijvoorbeeld de ALBA-landen (*Bolivarian Alliance for the Peoples of Our America*) verwerpen deze benadering als het stimuleren van een neoliberal beleid dat rijke landen in staat stelt om door te gaan met vervuilen.

In wezen bevordert het model van 'betalingen voor ecosystemdiensten' inderdaad de opvatting dat de politieke en morele besluitvorming (en beslissingen inzake duurzame ontwikkeling of afwegingen tussen milieubehoud en ontwikkeling behoren onvermijdelijk tot die categorie) kan berusten op een eenvoudige economische kosten-batenanalyse. Betalingen voor ecosystemdiensten berusten op de stap voor stap opgebouwde ideeën van gelijkwaardigheid en ruimtelijke herstructurering (*spatial fix*), de illusie dat een ton broeikasgassen – om het even door wie en waar ze worden geproduceerd – overal hetzelfde is en voor iedereen dezelfde gevolgen heeft.

Daarmee worden milieucrisissen plotseling ver van ons overconsumptie maatschappijmodel gesitueerd en ruimtelijk overgeplaatst naar de bosgrenzen in ontwikkelingslanden. En dat versterkt dan weer de overtuiging dat het mogelijk is om de ecologische tegenstrijdigheden van ons kapitalistische maatschappijmodel te overwinnen met ecologische gemakkelijksoplossingen in 'het Zuiden', zonder dat er diepgaande structurele hervormingen in 'het Noorden' nodig zijn.

Samengevat: ik vrees dat het type projecten dat jij coördineert onbedoeld de illusie versterkt dat economische ontwikkeling en ecologische duurzaamheid tegelijk kunnen gerealiseerd worden, zonder dat het nodig zou zijn om tegelijk de ongelijke machtsverhoudingen in vraag te stellen die bijdragen tot het voortduren en versterken van de bestaande ongelijkheid in de toegang tot en het gebruik van natuurlijke rijkdommen.

Vriendelijke groeten, *Gert*

Beste Gert,

» PES-projecten in het Zuiden zijn geen mirakeloplossing voor de ecologische en economische uitdagingen van onze wereld. Maar goed doordachte projecten kunnen een verschil maken en terzelfder tijd de mensen helpen die het meest lijden onder de klimaatverandering. Want die initiatieven zijn dikwijls precies een uitdrukking van het aanvaarden en niet van het afschuiven van verantwoordelijkheid. In je brief beweer je het tegendeel en je baseert je stelling op twee populistische argumenten die de toets van een diepgaand onderzoek niet doorstaan:

1. financieringsinstrumenten als koolstofmarkten en betalingen aan het Zuiden voor ecosysteemdiensten zijn een substituuut voor het doorvoeren van fundamentele veranderingen in onze hyperconsumptiemaatschappij;
2. betalingen voor ecosysteemdiensten gebeuren om gebruik te maken van de lage opportunitetskosten van zulke projecten in het Zuiden; ze houden de bevolking arm en zijn daarom onethisch.

BETALINGEN VOOR ECOSYSTEEMDIENSTEN ZIJN NIET GELIJK AAN DE AANKOOP VAN EMISSIERECHTEN

» Hoewel betalingen voor ecosysteemdiensten meestal gefinancierd worden door de verkoop van emissierechten, zijn die twee toch niet gelijk aan elkaar. Koolstofmarkten zijn gecreëerd om een prijs te zetten op koolstof en op die manier gedragsveranderingen te stimuleren en niet om de rijken in staat te stellen door te gaan met hun vervuilend gedrag. Onderzoek heeft ook uitgewezen dat bedrijven die koolstofkredieten aankopen, meestal ook inspanningen leveren om hun koolstofvoetafdruk te verminderen (zie Ecosystem Marketplace, 2015).

Betalingen voor ecosysteemdiensten zijn voorwaardelijke financiële aanmoedigingen. Het zijn in essentie contracten tussen twee partijen, die afgesloten worden om te garanderen dat die ecosysteemdiensten ook effectief geleverd worden. In tegenstelling tot traditionele financieringsmechanismen voor milieubehoud, die 'milieuvriendelijk gedrag' (zoals het planten van bomen) belonen, zijn betalingen voor ecosysteemdiensten een vergoeding voor 'milieuresultaten' (bijvoorbeeld de opslag van koolstof). Het is bewezen dat dit een veel efficiënter gebruik van de beschikbare middelen is.

BETALINGEN VOOR ECOSYSTEEMDIENSTEN HOUDEN DE MENSEN IN HET ZUIDEN NIET ARM

» De passage in je brief waarin je schrijft dat het argument van lagere opportunitetskosten neerkomt op het betalen van boeren in het Zuiden omdat ze afzien van ontwikkeling, is onjuist. Het tegendeel is waar! Er wordt meer welvaart gecreëerd wanneer economische opportuniteiten worden gerealiseerd door middel van interventies met lage opportunitetskosten. Wanneer een boer of boerin gewoonlijk 5 dollar verdient voor zijn of haar werktijd (de opportunitetskost voor die werktijd) en nu de mogelijkheid krijgt om 10 dollar te verdienen, ontstaat bijkomende welvaart!

Verder mag je niet vergeten dat de projecten van Taking Root, waarbij kleine boeren in het Zuiden betaald worden voor gele-

verde ecosysteemdiensten, ook nog om andere redenen worden uitgevoerd dan de lagere opportunitetskosten. Ten eerste treft ontbossing vooral tropische landen met een hoge en waardevolle biodiversiteit. Het heeft dus zeker zin om voorrang te verlenen aan die gebieden. Ten tweede groeien bomen in tropische gebieden veel sneller dan in noordelijker klimaatzones en is dit dus een veel efficiënter middel om de effecten van de klimaatwijziging te matigen. En ten derde hebben we een morele verplichting om op te treden in tropische gebieden: het Noorden is grotendeels verantwoordelijk voor de klimaatverandering, maar het zijn de mensen in het Zuiden die er het hardst onder lijden. Door de klimaatverandering zullen extreme weersituaties zoals droogteperioden en overstromingen toenemen;

die kunnen de oogsten volledig vernielen. Kleine boeren kunnen zich niet verzekeren tegen een mislukte oogst en ze kunnen zich ook geen technologieën zoals irrigatiesystemen veroorloven. Eenvoudige veranderingen in het weerpatroon kunnen hun broodwinning volledig vernietigen.

Goed uitgevoerde projecten voor het planten van bomen beperken de gevolgen van weersveranderingen en helpen kleine boeren dus bij hun aanpassing aan de klimaatverandering. Dat komt doordat bomen, wanneer ze eenmaal goed geworteld zijn, beter bestand zijn tegen extreme weersomstandigheden. Als die bomen ook nog een bijkomend inkomen opleveren (bijvoorbeeld doordat er voor die ecosystemedienst wordt betaald), wordt het gevaar van bestaansonzekerheid voor die

kleine boeren al aanzienlijk kleiner. Dat is nergens duidelijker dan in Nicaragua, waar de projecten van *Taking Root* te vinden zijn. De voorbije jaren hebben abnormaal lange droogteperiodes volledige oogsten vernield en geleid tot een humanitaire crisis. De deelnemers aan onze projecten zijn nu aanzienlijk beter af dan andere minder fortuinlijke boeren. Dat bewijst het belang van dergelijke initiatieven in tijden van klimaatverandering.

Ik vrees dan ook dat de gedachtegang achter je goedbedoelde maar misleidende argumenten leidt tot het vertragen of zelfs verhinderen van acties die nu meer dan ooit nodig zijn.

Vriendelijke groeten, *Kahlil*

Beste Kahlil,

› Dank je voor je antwoord. De bedenkingen en argumenten die je formuleert, krijg ik vaak te horen in een (eerste) reactie op mijn kritische standpunt. Maar wanneer je mijn argumenten van tafel veegt als ‘populistisch’, vrees ik jammer genoeg dat dit neerkomt op het verdoezelen van – volgens mij – legitieme politieke en ethische bekommernissen. Je legt volkomen terecht de nadruk op het feit dat het Noorden de morele plicht heeft om de

verantwoordelijkheid voor de klimaatverandering op zich te nemen en acties voor het matigen van de gevolgen ervan in het Zuiden moet steunen. Natuurlijk is dat waar! Maar de grote vraag is of het middel dat we nu met zoveel vuur promoten werkelijk leidt tot de diepgaande structurele veranderingen die zo nodig zijn. Ik vrees van niet!

LEIDEN KOOLSTOFMARKTEN WERKELIJK TOT GEDRAGSVERANDERING IN HET NOORDEN?

› Je schrijft: “koolstofmarkten zijn gecreëerd om een prijs te zetten op koolstof en op die manier gedragsveranderingen te stimuleren en niet om de rijken in staat te stellen door te gaan met hun vervuilend gedrag.” Dat is een bekend en eindeloos herhaald argument, maar ik vrees dat intussen pijnlijk duidelijk is geworden dat koolstofmarkten leiden tot bitter weinig gedragsverandering in het Noorden.

Natuurlijk kan gedragsverandering gestimuleerd worden door prijszetting, maar wil dat daarom zeggen dat handel in emissierechten een goede manier is om tot een koolstofarme economie te komen? Die handel stimuleert immers meestal goedkope (kostenefficiënte) veranderingen, niet de structurele en meestal duurdere innovaties die onze samenleving zo verschrikkelijk hard nodig heeft. Het voorbije decennium hebben we gezien dat sommige ondernemingen, die behoren tot de grootste producenten van broeikasgassen ter wereld, er zelfs in geslaagd zijn om – zonder ook maar iets te veranderen – onverhoopte winsten te halen uit de handel in emissierechten.

Als je kijkt naar de extreem lage koolstofprijzen op dit ogenblik, kun je moeilijk volhouden dat deze mechanismen geloofwaardige instrumenten zijn om verandering teweeg te brengen in het Noorden. Ik vrees veeleer dat ze integendeel de weg

hebben gebaad voor nieuwe vormen van financiële speculatie, door het samengaan van “verdere leningen voor fossiele brandstoffen met speculatie op een markt die verondersteld wordt de rotzooi op te ruimen die daarvan het gevolg is” (zie: Lohman, 2011, blz. 656).

Ik kan de verleiding niet weerstaan om deze wel zeer bijzondere ‘belichaming van verantwoordelijkheid’ die aan de basis ligt van het instellen van koolstofmarkten, te vergelijken met de praktijk van de aflaten van de katholieke kerk in de middeleeuwen (zie Goodin, 1994). Net zoals toen kunnen ook nu ‘zonden tegen het milieu’ (vooral begaan door de ontwikkelde landen) worden vergeven door die nieuwe vorm van aflaten: betalingen voor ecosysteemdiensten. Dit kan een ‘populistische’ redenering lijken, maar ze wordt wel gedeeld door vele sociale en boerenbewegingen over heel de wereld. De internationale handel in emissierechten kan het mondiale ecologische onevenwicht niet herstellen, indien niet eerst de fundamentele economische en politieke onevenwichten aangepakt worden. Op dezelfde manier als de katholieke kerk moest toegeven dat betalingen voor aflaten immoreel en onrechtvaardig waren, zullen we ooit het hele idee van koolstofmarkten en het compenseren van blijvende CO₂-productie moeten opgeven.

KUNNEN BETALINGEN VOOR ECOSYSTEEDIENSTEN OP TERMIJN LEIDEN TOT GEDRAGSVERANDERING IN HET ZUIDEN?

Je schrijft ook dat betalingen voor ecosysteemdiensten een vergoeding zijn voor ‘milieuresultaten’ (bijvoorbeeld de opslag van koolstof), en dat bewezen is dat dit een veel efficiënter gebruik is van de beschikbare middelen. Verder zou het bijkomend inkomen dat PES-projecten opleveren de bestaanszekerheid van de boeren verhogen. Maar onderzoeksresultaten van lopende projecten voor de betaling van ecosysteemdiensten geven aan dat de resultaten dikwijls twijfelachtig zijn, zowel met betrekking tot het ecologisch nut als wat betreft de verhoging van de inkomens van de boeren (zie bijvoorbeeld Adhikari en Agarwal, 2013).

Een van de voornaamste bekommernissen betreft de duurzaamheid op lange termijn van deze mechanismen. Het planten van bomen is bijvoorbeeld een vorm van tijdelijke opslag van koolstof. Om de effecten van klimaatverandering werkelijk te matigen, mag de koolstof later niet opnieuw vrijkomen. Jaarlijkse betalingen zijn dus zinvol omdat geleidelijk aan meer koolstof wordt opgeslagen in de bodem en de vegetatie. Maar de opslag van koolstof moet nog lang na het beginjaar worden voortgezet. En dat doet de vraag rijzen naar de duurzaamheid op lange termijn van de veranderingen waarvoor betaald wordt. Als betalingen de voornaamste motivatie voor gedrags-

verandering worden – en je suggereert dat dat het geval zou zijn in het project waarnaar je verwijst – zal het stopzetten van die financiële stimulans waarschijnlijk leiden tot een terugkeer naar het vroegere gedrag. Daarenboven zijn er steeds meer aanwijzingen dat financiële mechanismen die berusten op economisch eigenbelang de morele en overgeërfde sociale waarden ondermijnen die mensen generaties lang hebben aangezet tot collectieve actie (zie o.a. Bowles, 2008). Zodra we een nieuwe logica invoeren die louter berust op de voordelen van economisch eigenbelang, kan het moeilijk worden om die trend te keren. Daardoor kunnen we, paradoxaal genoeg, de natuur meer kwaad dan goed doen, want het zou betekenen dat de betalingen tot in de eeuwigheid moeten worden voortgezet om die potentieel nadelige effecten te voorkomen.

Ben jij, beste Kahlil, bereid om dat risico te nemen? En – nog belangrijker – hoe kunnen we ervoor zorgen dat dergelijke belangrijke beslissingen op een meer participatieve manier genomen worden, veeleer dan op basis van verschillen in globale koopkracht?

Vriendelijke groeten, *Gert*

Beste Gert,

Ik ben blij dat we het erover eens zijn dat het Noorden moreel verplicht is zijn verantwoordelijkheid op te nemen en het beperken van en aanpassingen aan de gevolgen van de klimaatverandering in het Zuiden moet steunen. Ons debat wordt daardoor herleid tot twee vragen: (1) komt het financieren van betalingen aan arme boeren voor geleverde ecosystemdiensten neer op het onrechtmatig doorschuiven van onze verantwoordelijkheid en (2) zijn betalingen voor ecosystemdiensten een effectief mechanisme om gedragsverandering te ondersteunen?

Vooraleer ik reageer op je argumenten, wil ik het onderscheid duidelijk maken tussen de handel in emissierechten en betalingen voor ecosystemdiensten. Bij de handel in emissierechten gaat het om een mechanisme waarin een prijs wordt gezet

op vervuiling (een ander mechanisme zijn bijvoorbeeld belastingen op koolstofemissies) en dat de bedoeling heeft het gedrag van de vervuilers te veranderen; het is een dreiging waarmee we emissies willen ontmoedigen. Het gebruik van de opbrengst van deze handel is van minder belang dan de manier waarop het mechanisme werkt. Betalingen voor ecosystemdiensten zijn een 'vrijwillige transactie tussen de leveranciers en de gebruikers van een ecosystemdienst, gebaseerd op afgesproken regels voor het beheer van natuurlijke rijkdommen voor het creëren van die diensten.' Het is een wortel die voorgehouden wordt om de productie van ecosystemdiensten te stimuleren. Hoe de betalingen van die ecosystemdiensten gefinancierd worden, is van ondergeschikt belang voor de werking van het mechanisme. Met dat onderscheid voor ogen zal ik antwoorden op je bedenkingen.

IS HET FINANCIËREN VAN BETALINGEN VOOR ECOSYSTEEDIENSTEN EEN ONRECHTVAARDIGE AFWENTELING VAN VERANTWOORDELIJKHEID?

Aangezien het Noorden de grootste verantwoordelijkheid draagt voor de klimaatverandering en de boeren in het Zuiden het hardst getroffen worden door de gevolgen daarvan, lijkt het niet meer dan billijk dat een of andere vorm van financiële compensatie deel uitmaakt van de manier waarop het Noorden met dit probleem omgaat. Het financieren van initiatieven voor de betaling van ecosystemdiensten is één mogelijke manier om dat te doen. Maar we moeten niet verwachten dat die betalingen voor ecosystemdiensten het gedrag van de vervuilers zullen veranderen – daarvoor zijn ze niet ontworpen! We moeten ze dus zien als complementair aan en niet als een substituuut voor mechanismen die de vervuiler doen betalen. Als betalingen voor

ecosystemdiensten gefinancierd kunnen worden door systemen waarin de vervuiler betaalt, dan is dat mooi meegenomen.

Als ik je argumenten populistisch noem, is dat niet kwetsend bedoeld. Maar de vergelijking met aflaten illustreert wat ik bedoel: de populariteit van een argument is geen bewijs voor de juistheid ervan. In tegenstelling tot aflaten scheppen betalingen voor ecosystemdiensten een directe relatie tussen het probleem waarvoor een oplossing wordt gezocht (het tekort aan ecosystemdiensten) en de oplossing ervan (de toename van de levering van ecosystemdiensten). Dat heeft dus niets te maken met betalingen voor het vergeven van zonden.

ZIJN BETALINGEN VOOR ECOSYSTEEDIENSTEN EEN EFFECTIEF MECHANISME OM GEDRAGSVERANDERING TE ONDERSTEUNEN?

Jij vestigt de aandacht op het gevaar dat morele en sociale waarden ondergraven worden door het gebruik van financiële mechanismen om gedragsverandering te stimuleren. Dat is zeker een lovenswaardige bekommernis, maar het is geen argument tegen het gebruik van financiële mechanismen, wel een aansporing om die mechanismen in hun culturele context te zien. Er loopt een gelijkaardig debat in verband met het geven van bloed (zie Rapport en Maggs, 2002). Sommigen zijn bang dat betalingen de bereidheid van de donoren ondermijnen om gratis bloed te geven, waardoor het aanbod zou dalen, zeker wanneer de betalingen stopgezet zouden worden. Maar het effect op het aanbod zal uiteindelijk in de eerste plaats afhangen van het aantal mensen dat bereid is gratis bloed te geven en de culturele waardering voor betalingen. Als het in een bepaalde cultuur weinig gangbaar is om bloed te geven, bestaat er geen gevaar dat betalingen voor die dienst de bereidheid van mensen om bloed te geven zal ondergraven.

Financiële mechanismen kunnen bijzonder effectief zijn wanneer ze morele en sociale waarden versterken. Zoals vermeld in het door jou geciteerde artikel van Bowles kan (een actie met) een goed doordachte structuur waarin morele waarden benadrukt worden, eigenbelang kanaliseren naar het versterken van sociale doelstellingen. De meeste boeren waarmee *Taking Root* in Nicara-

gua werkt, zijn zich bewust van het ecologisch belang van bossen, maar kunnen zich niet de luxe veroorloven om andere inkomstgenererende activiteiten af te wijzen om die bossen op hun grond te laten staan. Maar door onze betalingen voor de levering van ecosysteediens-ten, die hun een inkomen verschaffen, dragen we waarschijnlijk bij tot het versterken van morele waarden die de doelmatigheid van onze betalingen nog verhogen.

Ik denk dus dat je argumenten gebaseerd zijn op twee verkeerde veronderstellingen. De eerste is dat de betaling voor ecosysteediens-ten een vervangmiddel zou zijn voor betaling door de vervuiler. En de tweede is dat het stimuleren van gewenst gedrag door financiële mechanismen in de plaats zou komen van morele en sociale waarden. Initiatieven zoals de betaling voor ecosys-temdiens-ten moeten gezien worden als een aanvulling op mechanismen die de vervuiler doen betalen en ze moeten aangepast worden aan de specifieke culturele context. Het Noorden is de voornaamste verantwoordelijke voor de klimaatverandering en de arme boeren in het Zuiden behoren tot de grootste slachtoffers. Daarom vind ik doordachte initiatieven voor betaling van ecosysteediens-ten die de boeren in het Zuiden ondersteunen, moreel absoluut verdedigbaar.

Van harte, *Kahlil*

LITERATUUR

Adhikari B. en Agarwal A., *Understanding the social and ecological outcomes of PES projects: a review and an analysis*, Conservation and Society, 2013, 11, blz. 359-374

Bowles S., *Policies designed for self-interested citizens may undermine 'the moral sentiments': evidence from economic experiments*, Science, 2008, 320, blz. 1605-1609

Ecosystem Marketplace, *The Bottom Line: Taking Stock of the Role of Offsets in Corporate Carbon Strategies*, in: Forest Trends, Washington, 2015

Goodin R., *Selling environmental indulgences*, Kyklos, 1994, 47 (4), blz. 573-596

Lohman L., *Capital and climate change*, Development and change, 2011, 42 (2), blz. 649-668

Rapport F. en Maggs C., *Titmuss and the gift relationship: altruism revisited*, Journal of Advanced Nursing, 2002, 40, blz. 495-503

Wunder S., *Revisiting the concept of payments for environmental services*, Ecological Economics, 2015, 117, blz. 234-243

REEDS VERSCHENEN MO*PAPERS

2015

- okt 2015: De twijfelachtige kleuren van groen geld (*Gert Van Hecken en Kahlil Baker*)
- sep 2015: Zijn de opkomende landen nu gevestigde machten? (*Dries Lesage, Stijn Sintubin, Ng Sauw Tjhoi, Laurent Delcourt, Jef Van Hecken, Karin Debroey, Lien Verpoest*)
- apr 2015: Moeten kernwapens gewoon verboden worden? (*Tom Sauer*)
- apr 2015: Een TTIP van sluiert: meer vrijhandel dient de winst, niet de mensen (*Emiel Vervliet*)
- jan 2015: De ontwikkelingssamenwerking voorbij? (*Marcus Leroy*)

2014

- december 2014: Wet breekt nood, Toekomst voor rondtrekkende veehouders in Afrika? (*Koen Van Troos*)
- november 2014: #LuxLeaks (*Kristof Clerix / ICIJ*)
- oktober 2014: Nog steeds gelukkig getrouwd? Een gouden bruiloft in de ontwikkelingssamenwerking (*Gijs Justaert*)
- juli 2014: Wordt de geopolitieke kaart van het Midden-Oosten hertekend? (*David Crikemans*)
- juni 2014: We zijn allemaal verschillend. U ook? (*Rachida Lamrabet*)
- mei 2014: Gouden tijden voor de rijken? (*Paul Krugman*)
- apr 2014: Kunnen voorbehoedmiddelen de wereld redden? (*Simon Calcoen*)
- mrt 2014: Gaan de groeilanden een diepe duik tegemoet? (*Pierre Salama*)
- feb 2014: Buitenlandse berichtgeving is dood, leve de mondiale journalistiek? (*Gie Goris*)
- feb 2014: Is Afghanistan klaar voor 2014? (*Thomas Ruttig*)
- jan 2014: Ligt Pakistan op het Arabisch schiereiland? (*Bruno De Cordier*)

2013

- dec 2013: Schept microkrediet slechts een illusie van ontwikkeling? (*Milford Bateman en Ha-Joon Chang*)
- sep 2013: Kan Afrika zijn ontwikkeling zelf financieren uit hogere belastingsopbrengsten? (*Mick Moore*)
- jun 2013: Is uw gsm goud waard?
- apr 2013: Wat weten we (niet) over het geweld in Oost-Congo? (*Koen Vlassenroot, Steven Spittaels, Kris Berwouts en Nadia Nsayi*)
- apr 2013: Bestaan de Zapatisten nog? (*François Hautart*)
- feb 2013: Kan rijst West-Afrika voeden? (*Saartje Boutsen en Jan Aertsen*)
- feb 2013: Hoe komt het dat Afrika de Millenniumdoelstellingen niet haalt? (*Dimitri Van den Meerssche*)

2012

- okt 2012: Genetisch gewijzigd voedsel als oplossing voor het hongerprobleem? (*Hielke Van Doorslaer*)
- sep 2012: Kan zwart-Afrika voedselzekerheid bereiken? (*UNDP*)
- sep 2012: What is the Rise of South-South relations about? (*Sanoussi Bilal*)
- apr 2012: Hoe inclusief is onze ontwikkelingssamenwerking? (*PHOS*)
- mar 2012: Brengen verkiezingen meer democratie in Congo? (*Mieke Berghmans en Nadia Nsayi*)
- mar 2012: Wat na Busan? (*Bert Jacobs*)
- mar 2012: Kan de politiek de ontwikkelingssamenwerking redden? (*Alex Duncan en Gareth Williams*)
- feb 2012: Wordt het precariaat een nieuwe sociale klasse? (*Guy Standing*)
- feb 2012: Waarheen met de revoluties in Egypte en Syrië? (*Brigitte Herremans, Pieter Stockmans en Majid Khalifeh*)

2011

- nov 2011: Kan armoede overwonnen worden? (*Abhijit Vinayak Banerjee en Esther Duflo*)
- nov 2011: Is India goed bezig? (*Jean Drèze en Amartya Sen*)
- nov 2011: Een keerpunt voor sociale bescherming wereldwijd? (*Gijs Justaert en Bart Verstraeten*)
- okt 2011: Heeft ontwikkelingshulp zijn tijd gehad? (*Marcus Leroy*)
- okt 2011: 7 billion: development disaster or opportunity? (*Hania Zlotnik and Fred Pearce*)
- sep 2011: Erkenning van de Palestijnse staat: een game changer? (*Brigitte Herremans*)
- jun 2011: Een uitweg uit de nieuwe voedselcrisis? (*Saartje Boutsen*)
- mei 2011: Is het einde van de bevolkingsgroei werkelijk in zicht? (*Ronald C. Schoenmaeckers*)
- apr 2011: Waarom gelijkheid beter is voor iedereen (*Richard Wilkinson en Kate Pickett*)
- mar 2011: Welke toekomst voor de ontwikkelingssamenwerking? (*Nemat Shafik*)
- feb 2011: Realiteit of mythe? Minerale rijkdom als motor van het geweld in het oosten van Congo (*Rachel Perks en Koen Vlassenroot*)

2010

- dec 2010: Heeft Congo kans van slagen? (*Tom De Herdt, Kristof Titeca en Inge Wagemakers*)
- nov 2010: Heeft de crisis het draagvlak van ontwikkelingssamenwerking ondermijnd? (*Tom De Bruyn & Ignace Pollet*)
- nov 2010: De laatste energiecrisis? Betekent piekolie het einde van de homo Petroliensis? (*Elias Verbanck*)

- sep 2010: Wat doet China in Afrika en Latijns-Amerika? *(John Vandaele & Marc Vandepitte)*
- sep 2010: De millenniumdoelstellingen: wachten op de grote doorbraak? *(Lonne Poissonnier & Rudy De Meyer)*
- jun 2010: Hoe goed zijn Brazilië, China en India in armoedebestrijding? *(Emiel Vervliet)*
- mei 2010: Why is poverty a human right crisis? *(Irene Khan and Steven Vanackere)*
- mei 2010: Wat is nu eigenlijk goed bestuur? *(Emiel Vervliet)*
- apr 2010: Is er Apartheid in het Heilige land? *(Korneel De Rynck)*
- mar 2010: Water zonder grenzen? Het regionaal belang van het Afghaanse water *(Benjamin Sturtewagen)*
- feb 2010: Wat met de Cubaanse revolutie na Fidel Castro? *(Marc Vandepitte)*
- feb 2010: Leidt klimaatverandering tot oorlogen? *(Harald Welzer en Jamie Shea)*
- jan 2010: Mogen we nog dieren eten in tijden van klimaat- en voedselcrisis? *(Jonathan Safran Foer en Louise Fresco)*

2009

- nov 2009: Spionage in het hart van Europa? *(Kristof Clerix)*
- nov 2009: Hebben de ngo's hun ziel verkocht aan de minister van Ontwikkelingssamenwerking? *(Jean Reynaert en Patrick Develtere)*
- okt 2009: Chaos in Afghanistan en Pakistan? *(Ahmed Rashid en Jef Lambrecht)*
- sep 2009: De 'Gele Reus' in ademnood? *(Samia Suys)*
- sep 2009: Is ontwikkelingshulp verantwoordelijk voor de armoede in Afrika? *(Dambisa Moyo en Kumi Naidoo)*
- jul 2009: Is dit de nieuwe kolonisering? *(International Food Policy Research Institute, The Economist, vertaling Emiel Vervliet)*
- jun 2009: Kan de G20 de wereld redden? *(Emiel Vervliet)*
- apr 2009: Hoezo, vrije meningsuiting? *(Ruddy Doom en Sofie Van Bauwel)*
- mar 2009: Hebben financiële speculanten 120 miljoen mensen honger laten lijden? *(Peter Wahl, vertaling en samenvatting door Emiel Vervliet)*
- mar 2009: What is the status of human rights in Iran? *(Shirin Ebadi)*
- feb 2009: Hoe zien wij Gaza? *(Ruddy Doom en Simone Korkus)*

2008

- dec 2008: Wat is waardig werk? *(Emiel Vervliet)*
- nov 2008: Betalen de armen de prijs van een slecht beleid? *(Saar Van Hauwermeiren)*
- okt 2008: Hoeveel armen zijn er nu eigenlijk? *(Emiel Vervliet)*
- okt 2008: Blinkt alle goud? *(Catapa)*
- jul 2008: Door welke lens kijken wij naar China? *(Kristof Decoster)*
- jun 2008: Heeft Congo iets aan zijn mijnen? *(Raf Custers)*
- jun 2008: Wie zorgt er voor een échte groene revolutie? *(Jan Aertsen en Dirk Barrez)*
- mei 2008: Kan onverschilligheid dodelijk zijn? *(Forum for African Investigative Reporters, vertaling en samenvatting: Emiel Vervliet)*
- mar 2008: Levert de traditie de oplossing? *(Bert Ingelaere)*
- feb 2008: Kunnen boeren de wereld redden? *(Saartje Boutsen)*
- jan 2008: Neemt de inkomensongelijkheid in de wereld toe of af? *(Emiel Vervliet)*

2007

- dec 2007: Waar de kassa altijd rinkelt? *(Internationaal Vakverbond, vertaling: Emiel Vervliet)*
- dec 2007: Is er leven na Kyoto? *(Simon Calcoen, Peter Tom Jones, Edith Vanden Brande en Alma De Walsche)*
- okt 2007: Zijn de EPA's levensgevaarlijk? *(Marc Maes)*
- sep 2007: Ligt de Afrikaanse hemel in Barcelona? *(Roos Willems, vertaling: Emiel Vervliet)*
- jun 2007: Hoe erg is het klimaat eraan toe? *(IPCC, vertaling: Emiel Vervliet)*
- jun 2007: Redt de minister van Financiën het klimaat? *(Aviel Verbruggen, vertaling: Emiel Vervliet)*
- jun 2007: Viva el populismo? *(Emiel Vervliet en Alma De Walsche)*
- mar 2007: Veertig jaar bezetting - Hoe lang nog? *(Ludo De Brabander & Brigitte Herremans)*

2006

- dec 2006: Hoe geglobaliseerd is de islam? *(Olivier Roy)*
- dec 2006: Zit de Congolese toekomst in de grond? *(Sara Frederix en John Vandaele)*
- nov 2006: Helpt onze hulp tegen honger? *(Saartje Boutsen en Jan Vannoppen)*
- nov 2006: Wil China de wereld overheersen? *(Jonathan Holslag)*

Al deze MO*papers kunnen gratis gedownload worden op www.MO.be/papers

